

4.

I hvilket Aar døde Svend Estridssøn?

Af Johannes Steenstrup.

Der er noget drillende ved, at en Konges Dødsaar fra en saa sen Tid som det ellefte Aarhundredes Slutning ikke skal være fuldt opklaret, allermest naar Talen er om en saa anset Konge som Stamfaderen for Kongeslægten Svend Estridssøn, og naar dette Aarstal iøvrigt i mange Henseender er vigtigt. Som bekjendt vakle Historikerne imellem at angive Aarene 1074, 1075 og 1076, og den Anskuelse raader i Almindelighed, at Kilderne lade os i Stikken, og at man kun ved et Skjøn, ikke ved strængt Bevis, kan hævde Rigtigheden af et bestemt Aar. Det forekommer mig imidlertid, at der kan anføres et klart Bevis for, at Aaret 1076 — imod hvad der nu som oftest antages — er Dødsaaaret, og dette Bevis har sin store Støtte gennem Udsagn fra Folk, som nødvendig maatte vide god Besked herom.

Uvisheden gjælder ikke Kongens Dødsdag, derom ere Kilderne enige, at han døde i Søderup i Sønderjylland d. 28. April¹⁾. Kampen gjælder Aarstallet, og egentlig talt drejer sig smaalet sig ikke om, hvilket af de tre Aar der er det rette, men derimod om de Kilder have Ret, som lade Kong Svend dø 1074, eller de andre Kilder, som angive 1076 som Dødsaaaret. Der findes nemlig i Virkeligheden slet ingen Kilde, som har Aaret 1075; det er kun ved Hjælp af Beregninger, at man kan naa til dette Aar. Og Striden kommer til at staa mellem de danske Kilder, som med een Mund raabe: 1074, og de udenlandske Kilder, som have 1076. De Kilder, som have et endnu senere Aar, ere vitterligt paa Vildspor.

Det er ved en Beregning efter det Antal Regeringsaar, som Kong Svend skal have hersket, at man er naaet til Aaret

¹⁾ Scriptores Rer. Dan. III. 339, 444, 510. Weeke, Lunde Domkapitels Gavebøger 100. — Knytlinga c. 25: pridja Kal. Maji, er ukorrekt.

1075, idet man da tillige antager, at Svends Regering stundom er betragtet som begyndt allerede inden Kong Magnus's Død 1047. Det første Spørgsmaal, som maa undersøges, bliver derfor formentlig dette, paa hvilket Tidspunkt Svend Ulfson kan siges at faa saa fast Fod i Danmark, at der vilde være en Berettigelse til at føre Begyndelsen af hans Regeringstid tilbage hertil.

Her forekommer det mig nu sikkert, at Aaret 1044 ikke kan regnes med. Det var netop Svends alleruheldigste Aar i Kampen mod Magnus. Svend, som var fordreven fra Danmark, havde troet, at han kunde benytte Magnus's Fraværelse i Norge i Sommeren 1044; han gjorde et Indfald i Skaane, drog derpaa til Sjælland og de øvrige Øer, men saa kom Magnus tilbage med en Flaade, og om Høsten stod der en Hovedkamp ved Helgenæs, der var saare uheldig for Svend; han flygtede til Skaane, men forfulgtes af Magnus og maatte derfor igjen gaa til Götaland. Magnus lod nu Straffens Ris falde haardt paa Befolkningen paa Øerne, som havde understøttet Svend¹⁾. I Vinteren 1044—45 opholder Magnus sig i Danmark, og han føler sig paa den Tid saa mægtig, at han endogsaa tænker paa at erobre England. Kong Edvard maa derfor baade 1044 og 1045 have en stor Flaade samlet²⁾.

Da er det, at en ny Faktor indtræder i det politiske Spil; Harald Haardraade vender hjem fra Østen og slutter sig foreløbig til Svend Estridsson. De tvende Forbundne drage i Foraaret 1046 til Danmark, og Magnus maa paany søge herved med en Flaade. Men da Harald saa bryder med Svend og drager til Norge, hvor han i Gudbrandsdalen faar Kongenavn, maa Magnus vende om. Saaledes sidder Svend fra Foraaret 1046 i Danmark — i Aaret 1045 synes han slet ikke at have været der —, han maa ganske vist endnu engang kæmpe med

¹⁾ Saga Magnúsar góða c. 40—41 (Fornm. Sögur VI). Snorre, c. 34—35. Flateyjarbók III. 283 f. Munch, Norske Folks Historie II. 34 f. Storm, Snorre Sturlassøns Historieskrivning 173.

²⁾ Freeman, Norman Conquest II. 74.

Kong Magnus paa St. Laurentii Aften, men Magnus synes nu at faa et andet Syn paa Svend, paa hans Evner og hans Udholdenhed, og de norske Høvdinger stræbe aabenbart efter at faa et Forlig i Stand med Danmark. Da indtræffer Magnus's Død den 25. Oktober 1047¹⁾.

Af det saaledes udviklede vil det fremgaa, at hvis Svend Ulfsons Regering skal regnes for at begynde paa et noget tidligere Tidspunkt end ved Kong Magnus's Død, maa det aabenbart være fra Foraaret 1046. Hertil maa der da sigtes ved Knytlingasagas Angivelse om to Aar før Kong Svends Tronbestigelse, i hvilke han regerede i Ufred med Magnus. Ogsaa Roeskildekronikens Angivelse om, at Svend døde i sin Regerings 31te Aar, passer med Aarene 1046 og 1076; som Dødsaar angiver den imidlertid 1074²⁾.

Vi skulle derefter gaa over til at betragte de danske Kilder, som angive et bestemt Aar. Disse Kilder have i det Hele godt Lov paa sig for Paalidelighed, nemlig Ælnoth og Roeskildeanonymen, hvortil kommer Kongerækken foran i Nekrologiet fra Lund³⁾ og Roeskilde Gavebogen⁴⁾. Alle have de 1074. Ikke destomindre maa Aaret 1074 bestemt forkastes. Pave Gregor VII udfærdiger den 25. Januar 1075 et Brev til Kong Svend, og dette efterfølges den 17. April af et nyt⁵⁾; men herved maa Tanken om, at den 28. April 1074 skulde være den rette Dødsdag, faa et stærkt Stød; thi det vilde ganske sikkert ikke kunne tænkes, at Pave Gregor paa et Tidspunkt, da der var en saa levende Forbindelse med Rom, skulde i tre Fjerdingaar, ja i et helt Aar, have været uvidende om, at den Konge, som han satte saa overordentlig Pris paa, var afgaaet ved

¹⁾ Saga Haralds harðráða c. 18 f. (Formn. Sögur VI). Snorre, Saga Magn. góða c. 36—39. Saga Haralds harðráða c. 20—28. Munch II. 117, 120, 147, 152.

²⁾ Scr. I. 378: Svenno obiit A. D. Incarn. MLXXIV, anno regni sui XXXI.

³⁾ Scr. I. 427: Svenno Magnus Rex MXLIII f. r. [feliciter regnavit] XXX.

⁴⁾ Scr. III. 266.

⁵⁾ Jaffé, Bibliotheca Rerum German. II. 167 f., 199 f.

Døden¹⁾. Da endvidere de engelske Kilder — som vi skulle se — udsige, at Svend Estridssøn lod foretage et Togt til England 1075, maa de danske Kilders Udsagn om Dødsaaaret sikkert være urigtigt. En Fejl begaaet af Ælnoth, der skrev et halvt Aarhundrede efter Begivenheden, eller rettere en Fejl af en af hans Hjemmelsmænd, har ført Fejlen i alle de andre Optegnelser med sig.

De danske Kilder indeholde desuden besynderlige Modsigelser. Ifølge Ælnoth²⁾ skulde Svend være død i sit 28. Regeringsaar, men regnet fra den 25. Oktober 1047 begynder dette den 25. Oktober 1074, og en Aprildag falder først i 1075, medens Aaret jo af Krøniken sættes til 1074. Roeskildekroniken er i sine Aarsangivelser for det 11. Aarhundrede grumme lidt paalidelig. Den har for dette Aarhundredes Vedkommende kun to Aarstal foruden Svends Dødsaar, nemlig at Knud den Hellige døde 1090 (ikke 1086), og at Jerusalem erobrede 1100 (ikke 1099). Den siger, at Knud regerede i 11 Aar (ikke 6), Harald Hen 7 Aar (ikke 4); derimod har den rigtigt, at Oluf regerede 9 Aar, Erik Eiegod 8 Aar, men denne Konges Død sættes urigtigt til 1104 (ikke 1103)³⁾. Roeskildekronikens Angivelse af, at Svend døde i sit 31te Regeringsaar vilde kunne stemme med en Begyndelse af Regeringen i Foraaret 1046 — længere tilbage kan der som sagt ikke gaaes —, vi vilde da faa Kongens Død i April 1076. Men uheldigvis siger Krøniken ikke, at der skal regnes fra en Tid før Kong Magnus's Død.

Med de danske Kilder staar det saaledes slet til; men netop derfor kunne vi saa meget desto tryggere stole paa de udenlandske Kilders overensstemmende Beretning om Dødsaaaret. Her maa da for det første nævnes, at de islandske

¹⁾ Langebeks Forsvar for Aaret 1074 (Scr. III. 339) forkastes derfor ogsaa af nyere Historikere, saaledes Ræder (Danmark under Svend Estridsen 202, 590) og A. D. Jørgensen (Nordiske Kirkes Grundlæggelse 740), af hvilke den første hævder 1076, den anden 1075 som Dødsaaaret.

²⁾ Scr. III. 339: Anno inc. dom. Millesimo septuagesimo quarto, qvi erat annus regni ejus vicesimus octavus.

³⁾ Udgaven i Pertz, Scriptores XXIX. 24 har dog 1103.

Annaler alle som een erklære, at Kong Svend Ulfson døde 1076¹⁾.

Dernæst opgives 1076 os bestemt fra England. Og Angelsakserne maatte vide det. Man maa huske vel paa, at det ikke er fremmede eller udenlandske Kilder af almindelig Art, hos hvem man kunde have Grund til at formode Mangel paa Kundskab om danske Forhold. Krønikeskriveren i England, hvad enten han var dansk- eller normannisksindet, maatte være i høieste Grad interesseret i at vide, naar Normannernes erklærede Fjende døde. I Aaret 1075 gjorde de to Jarler Roger af Hereford og Ralph af Norfolk Oprør, og den Sidste hidkaldte Hjælp fra Danmark. En dansk Flaade, som anførtes af Knud, Svend Estridssøns Søn, og af Jarl Hakon, landede i York. Her gik det ud over Domkirken, hvis Skatte de Danske førte bort; senere havde dog Plyndrerne ikke Held med sig, og Flere omkom²⁾. — England var altsaa i disse Aaringer i Krig med Danmark. Kong Svends fjendtlige Planer vare vel bekjendte fra det første alvorlige Tog 1069--70³⁾, og der holdtes noie Udkig med Danmark. Som Anfører paa de Danskes andet Tog nævnes i den angelsaksiske Krønike *Cnut Sveignes sunu cynges* (det Cottonske Haandskrift), *Cnut Scæignes sunu* (Bodl. Haandskr.); det forudsættes saaledes aabenbart, at Svend fremdeles er Konge i Danmark 1075. Toget har fundet Sted i Løbet af Sommeren; Kong Vilhelm var da i Normandie og kommer først tilbage ved Høsten⁴⁾.

Det maa dog vist siges at have al Sandsynlighed imod sig, at Kong Svend skulde være død den 28. April i dette Aar. Saa skulde altsaa de Danske umiddelbart efter Kongens Død, og endnu medens de høist pinlige Stridigheder om Tron-

¹⁾ Storm, Islandske Annaler 18. 58, 109, 250, 319, 471.

²⁾ Freeman l. c. IV. 582 f.

³⁾ Freeman l. c. IV. 247 f.

⁴⁾ Ved Paasketid 5. April 1075 er William i Fécamp. Ord. Vitalis ed. Le Prevost II. 303. Flor. Wigorn. 1074: his gestis, Rex auctumnali tempore de Normannia rediens. Comitum Rogerum in custodia posuit etc. Freeman IV. 585, 634.

følgen stod paa, have besluttet eller i hvert Fald — hvis det tidligere var vedtaget — have udført et Englandstog. Og i England skulde man dernæst slet intet have hørt om, at den danske Konge var afgaaet ved Døden. Først i det følgende Aar (1076) nedskriver Krøniken den i politisk Henseende saa vigtige Efterretning om at Svend er død og at Harald Hen er tiltraadt: *on þisan geare forðferde Swegen kyngc on Dene-marcon and Harold his sunu feng to his cynerice.*

Den angelsaksiske Krønike findes for disse Aar i to Former, den ene anfører de Danskes Tog ved Aaret 1075 og Kongens Død ved 1076, den anden har disse Begivenheder ved Aarene 1076 og 1077. Dette sidste er imidlertid kun en af de i den angelsaksiske Krønike oftere forekommende feile Benævnelser for Aaret, medens Tidsfølgen ellers er rigtig holdt; det er Forskydninger, som man med Lethed retter i den ellers i kronologisk Henseende saa nøiagtige Krønike. Og at der ved Haandskriftets Aar 1077 menes 1076, fremgaar yderligere af, at Haandskriftet ligeledes ved samme Aar opgiver, at Kong Vilhelm Erobreren foretager et Krigstog mod Dol i Bretagne; det var netop i Efteraaret 1076¹⁾. — At de Danskes Hærfart ikke kan have fundet Sted 1074, vil fremgaa af følgende Forhold. Alle Krøniker fortælle, at Waltheof Jarl, den vældige Støtte for det angelsaksiske Parti, blev beskyldt for at hjælpe de Danske, hvorfor Kong Vilhelm samtidig med Hærtøget eller umiddelbart efter dette lod ham sætte i Fængsel. Først i det følgende Aar toges Anklagen imod ham frem paany, og han blev henrettet paa St. Petronellas Messedag²⁾. Men Sankt Peters Datter Petronella havde sin Festdag den 31. Mai; at man skulde have foretaget en Henrettelse paa Trinitatis Søndag — 31. Mai 1075 —, har al mulig Sandsynlighed imod sig; Tøget kan derfor heller ikke have fundet Sted 1074. Derimod kan Henrettelsen være sket

¹⁾ De engelske Kilders Efterretning bekræftes ved den Anjouske St. Albinus Krønike (Labbe I. 276, Bouquet XII. 479): 1076 obsidio Dolensis. Freeman IV. 816 f.

²⁾ Jfr. Freeman IV. 594 f.

Tirsdag den 31. Mai 1076; og i Følge begge Former af den angelsaksiske Krønike døde Kong Svend i det Aar, Henrettelsen fandt Sted.

Men samme Aarstal 1076 har endvidere Simeon af Durham, der skrev i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede, i en Optegnelse, der afgjort er uafhængig af den angelsaksiske Krønike; han kjender den danske Konge saa vel, at dennes litterære Dannelse ogsaa er kommen ham for Øre: 1076 *rex Danorum Suanus, bene litteris imbutus, obiit*¹⁾. Saaledes give to af hinanden uafhængige engelske Efterretninger Oplysning om Svends Dødsaar²⁾, og paa Grund af den Interesse, som en saa vigtig politisk Begivenhed i Danmark maatte have for dem, maa de betragtes som Vidner af stor Betydning.

Endvidere maa Knytlingasaga vel beset ogsaa siges at give sin Stemme for 1076. Her staar (c. 24, 25), at ved Svends Død var der gaaet 29 Vintre, siden Magnus døde: 25. Okt. 1047 + 29 = 1076. Til hans Regeringstid kunde endvidere lægges „to Vintre i Ufred med Kong Magnus“ (*en áðr 2 vetr í úfriði við Magnús konúng*), og vitterlig nok havde Svend 1046 og 1047 raadet i Danmark. Endvidere var der gaaet 10 Vintre efter Harald Haardraades Fald: 1066 + 10 = 1076. Den eneste Bestemmelse, som ikke passer, er, at der var gaaet 40 Vintre efter Knud d. Stores Død: 1035 + 40 = 1075. Her ligger Feilen maaske i, at Knytlinga har ansat Knuds Død til 1036, saaledes som flere Kilder angive.

Det Resultat, hvortil denne Undersøgelse har ført, er altsaa følgende. De danske Kilder ere vitterligt paa Vildspor, naar de angive 1074 som Kong Svends Dødsaar, og deres øvrige kronologiske Opgivelser ere saa unøjagtige, at man i det Hele ikke kan have Tillid til dem. Derimod er der Intet-somhelst, som taler imod Rigtigheden af den Opgivelse, som de udenlandske Kilder have, at Kong Svend skal være død i Aaret 1076, og i den Henseende maa især de to af hinanden

¹⁾ Symeonis Monachi opera omnia (ed. Arnold) II. 208.

²⁾ Opgivelserne i de øvrige engelske Krøniker stamme fra den ene eller den anden af disse to Kilder.

uafhængige angelsaksiske Kilder være afgjørende paa Grund af den store Interesse, som den danske Konges Død nødvendigvis maatte have for dem.

5.

Dobbelte Navne. — Erik Lam—David.

Af Johannes Steenstrup.

1. Jeg skal her henlede Opmærksomheden paa et Forhold, som kunde trænge til nærmere Undersøgelse i historisk og filologisk Henseende end hidtil er sket, nemlig den stærke Anvendelse af dobbelte Navne paa et vist Tidspunkt i vort Folks Fortid. Ikke alene disse Navnes Karakter, men ogsaa Hensigten med dem kunde sikkert fortjene et nærmere Studium. Jeg skal her kun fremsætte nogle af de lagttagelser, som have gjort sig gjældende hos mig.

Det er almindelig bekjendt, at flere af de i det 11te Aarhundrede levende Medlemmer af det danske Kongehus bar dobbelte Navne. Saaledes havde allerede Svend Tveskæg i Daaben af Keiser Otto II. faaet Navnet Otto; hos Adam af Bremen og i flere danske Kilder se vi da ogsaa hans Navn angivet som Svend Otto¹⁾. Noget anderledes er Forholdet med hans Søn Knud den Store; vi vide, at han i Daaben tilige antog Navnet Lambert²⁾, men dette Navn kom aldrig til at faa officiel Betydning eller til at spille nogen Rolle. Knuds

¹⁾ Adam af Bremen II. 3: baptizatus est ipse Haroldus cum uxore Gunhild et filio parvulo, quem rex noster a sacro fonte susceptum Sueinotto vocavit. 25: Suein Otto. I en stor Del danske Aarbøger det Samme: Scriptorum I. 17: qui nominatus est Suein Otto, eo quod ipse Otto Imperator eum de sacro fonte levaverit, 67, 117, 232, 269, 375. II. 147, 425.

²⁾ Steenstrup, Normannerne III. 402. Adam. schol 38: Knut abiecto nomine gentilitatis, in baptismo Lambertus nomen accepit. Unde scriptum est in Libero fraternitatis nostræ: Lambrecht, rex Danorum, et Imma regina et Knut, filius eorum, se commendaverunt orationibus fratrum Bremensium.